

KOVÁCS KRISZTIÁN

Határmezsgyén

A református egyház a történelmi örökség és a megújulás esélyei között az 1989/90-es rendszerváltást követően

Szerző: Kovács Krisztián

Kiadó: L'Harmattan Kiadó (Ad Marginem 5.), Budapest, 2018 (276 oldal)
ISBN 978-963-414-417-5

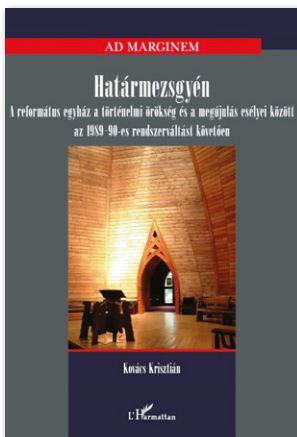
Az 1989–90-es rendszerváltás olyan társadalmi folyamatokat indított el – esetlegesen hozott felszínre –, amelyek a Magyar Református Egyház közösségét egy sor kihívás elé állították. A múlthoz való viszonyulás módja, a megváltozott társadalmi és politikai rendszerben az egyház újbóli helymeghatározása, a megújulás lehetőségeinek keresése egytől egyig olyan kérdések, amelyekre a rendszerváltást követően egyházunknak alaposan megfontolt, jó helyzetfelismerésre alapuló, teológiaiailag korrekt válaszokat kellett és kell mind a mai napig keresnie. Kovács Krisztián *Határmezsgyén* című munkájával abban a tájékozódáson, mérlegelésen és értékelésen alapuló útkeresésben kíván segítségül lenni, amely a rendszerváltás után 28 évvel még mindig aktuális feladata az egyháznak.

Már a cím is rendkívül érzékletes, hiszen a határmezsgye az a sáv, amely lakótelkeket vagy földterületeket választ el egymástól – ezzel érzékeltetve, hogy a rendszerváltás egy szimbolikus

választóvonal a társadalom és az egyház életében egyaránt. Ugyanakkor a határmezsgye számos alkalommal lehet vita tárgya a hétköznapokban a szomszédos felek között. Ahogyan az 1989/90-es események értékelésénél sem találnunk egy mindenki által elfogadott álláspontot. Sokkal inkább olyan téma ez, amely mind a mai napig megosztja a közvéleményt.

A szerző egy nehéz és egyben bátor feladatra vállalkozott akkor, amikor a rendszerváltást követő meglehetősen átláthatatlan és néhol kaotikus események és folyamatok megértésében, és az azokra adható teológiai válaszok megkeresésében kívánt az olvasónak segítséget nyújtani.

A könyvet a szerző hat fejezetre tagolta, amelyek logikus sorrendben követik egymást, hiszen a helyzetelemzésből kiindulva – a rendszerváltás leírása és definiálása, nemzetközi kitekintés – a fontosabb teológiai témák, valamint az identitás kérdéskörének kibontásán át érkezünk meg a legmarkánsabb és egyik legkomplexebb kérdésig, neve-

zetesen, hogy milyen továbblépési lehetőségei vannak a népegyházi ke-
retek között működő, ám a társadalmi
beágyazottságát már részben elveszítő
egyházunknak? Az alkalmazott vizs-
gálati módszerek, a továbblépés ki-
munkálásában betöltött szerepének
ismertetésével válik teljessé a szerző
mondanivalója.

Kovács Krisztián értekezésében tö-
rekszik megfelelő alpra felépíteni gon-
dolatmenetét. Éppen ezért az első
fejezetben a rendszerváltás fogalmi
tisztázásánál a definíció mellett megta-
lálhatjuk a datálás és a társadalmi átala-
kulás gyakorlati vizsgálatát is. A szerző
tudományos igényességét jelzi, hogy a
helyes fogalommeghatározáshoz segít-
ségül hívja egyes politológusok, törté-
nészek és szociológusok a témát érintő
vizsgálati eredményeit is.

A Magyar Református Egyház rend-
szerváltásban betöltött szerepének és
helyzetének megértését azzal segíti,
hogy összehasonlítási alapot ad, a kelet-
közép-európai országok felé való kite-
kintéssel. A kitekintés fókuszában az
a kérdés áll, hogy az egyes országok
egyházi milyen módon és mértékben
vettek részt a rendszerváltás előkészí-
tésében és levezénylésében. Az érte-
kezés ezen része rávilágít, hogy bár a
kommunista blokk országainak egyhá-
zai ugyanazon ideológiai elnyomásban
éltek 1989–90 előtt, mégis az elnyomás
mértékében, valamint a társadalmi sze-
repvállalás módjában jelentős külön-
bségeket találunk.

A harmadik fejezetben a következő –
a rendszerváltás utáni egyház számára
fontos teológiai témák tárgyalása talál-
ható: változás és a történelem Ura, meg-
újulás és megújítás, a múlt értékelése a
jövő érdekében, valamint a szabadság
kérdése. Ezeknek a teológiai tételeknek

a tisztázására azért van szükség, mert
csak így van lehetőségünk, a múltértel-
mezés kialakításán keresztül, a jövőt
is szem előtt tartva, a jelenben helyes
koncepciók megfogalmazására. Mit is
értünk ez alatt? A rendszerváltást kö-
vetően egyházi körökben és közössé-
gekben – utólag már kijelenthető, hogy
bizonyos mértékben irreális elvárással
tekintettek az aktuális társadalmi folya-
matokra. Úgy gondolták, és azt remél-
ték, hogy a politikai és közigazgatási
rendszer megváltoztatásának hatásá-
ra, egyfajta hitbeli megújulás, egyházi
megerősödés fog következni. Annak a
megértésében is segít a könyv, hogy
mindez azért nem vált, nem válhatott
realitássá, mert minden közösség meg-
újulása – gondolhatunk itt akár politi-
kai vagy szekuláris közösségekre is –,
csak akkor lehetséges, ha a közösség
alkotó tagjai kellően elkötelezettek a
változás mellett. Ennek hiányában a
legkedvezőbb struktúra sem fog lelki
ébredéshez vezetni.

A negyedik részben az egyház és bi-
zonyos közéleti kérdések kapcsolatának
vizsgálatán keresztül az identitás kerül
előtérbe. Olyan, mindannyiunk életét
meghatározó témákkal találkozunk,
mint az egyház és a nemzet, esetleg az
egyház és a diakónia viszonya. A rend-
szerváltás után az egyháznak számos
területen nyílt lehetősége közügyek
felvállalására. Kulturális rendezvények
szervezése, szociális és oktatási felada-
tok ellátása, egytől egyig jellemzője volt
a Magyar Református Egyháznak 1945
előtt. Az egyház számára természe-
tes volt tehát, hogy a kizáró rendszer
megszűnésével, újra részt kíván venni a
társadalom közügyeiben. Mindez csak
akkor lehet sikeres, ha az egyház a
megfelelő szakmai kompetenciák meg-
szerzését célul tűzi ki maga elé, és ezzel

nem akarja a szakmaiság hiányát elken-
dőzni a lelkiség és kegyesség álcájával.
Kovács Krisztián jól érzékelteti, hogy a
magyar nemzeti identitás megerősítése
nem képzelhető el – már csak történel-
münk miatt sem – az MRE bibliai alapve-
téseken alapuló kritikai szerepvállalása
nélkül. Azonban erre vonatkozóan az
egyháznak is felelősséget kell viselnie,
sohasem eltévesztve a helyes arányokat,
hiszen az egyház legfontosabb feladata
Isten igéjének hirdetése.

Az ötödik fejezet a népegyház és an-
nak esetleges alternatíváival foglalkozik
dogmatikai, ekkleziológiai és szocioló-
giai szempontból. Megismerkedhetünk
többek között a Wolfgang Hubert által
felvázolt öt történelmi-népegyházi mo-
dellel. Különösen is fontos segítség le-
het továbbá a lelkészek és az érdeklődő
gyülekezeti tagok számára a klasszikus
és átalakuló népegyház összehasonlí-
tásával foglalkozó rész. Saját közössé-
günk önvizsgálatára nyílik lehetőségünk
az ismertetett 12 szempont¹ alapján.
A népegyházi struktúra történelmi örök-
ségünk. Azonban ez nem jelenti azt,
hogy nem lehetne vagy nem kellene
a rendszert időnként felülvizsgálni és
a szükséges változtatásokat elvégezni.
A szerző meglátása szerint az elkövet-
kező évek egyik fontos feladata a je-
lenlegi és az új vagy megújuló egyházi
modellek vizsgálata lesz, a továbblépés
lehetőségét szem előtt tartva.

Az utolsó fejezetben négy olyan ösz-
szegző pontot ismertet, amelyek az ér-
tekezés módszertanát helyezik előtérbe,
ezzel rámutatva, hogy a politikai, teoló-
giai, szociológiai és ekkleziológiai gon-
dolkodás hogyan segítheti elő az egyhá-
zunkra váró feladatok megoldását.

A reformáció óta tudjuk, hogy az
egyháznak szüntelenül keresnie kell a
Szentírást középpontba helyező meg-
újulás lehetőségét. Ez a soha véget
nem érő feladat különösen is aktuális
napjainkban, amikor az elmúlt bő száz
év egyháztörténeti örökségeivel meg-
terhelve szükséges szembenéznünk a
globalizált világ új kihívásaival. A múlt
és a jövő határmezsgyéjén állva nem
kerülhetjük meg azt a komoly teoló-
giai diskurzust, amely körültekintő és
megfontolt módon, de mégis kialakítja
az önvizsgálaton alapuló konszenzusos
múltértelmezést és az aktuális helyzet
kritikai vizsgálatát. Majd az ezekből le-
vonható konzekvenciák alapján fogal-
mazhatók meg a jövő irányvonalai, a
megújulás reményében. Ennek a közös
mérlegelésnek és gondolkodásnak le-
het egy fontos állomása Kovács Kriszti-
án *Határmezsgyén – A református egy-
ház a történelmi örökség és a megújulás
esélyei között az 1989–90-es rendszer-
váltást követően* című munkája.

Kis Dávid

¹ Ezek a szempontok a következők: irányadó struktúra – finanszírozás; gyülekezetépítés iránya – misszió; gyü-
lekezeti tagság, tisztségviselővé válás feltétele; a gyülekezet belső szerkezete; gyülekezetvezetés – laikusok
szolgálata; viszonyulás az egyházkormányzat felé; a klasszikus népegyházi feladatok preferálása; alkalmak
prioritása; viszonyulás az egyházi hagyományokhoz, liturgiához – kulturális orientáció; kegyesség, spirituali-
tás, teológia, igehirdetés; közvetített értékek a társadalom felé – részvétel a társadalomban; viszony a nemzeti
kérdéshez és a nemzeti ünnepekhez.